

RNDr. Ivana Fellnerová, Ph.D.
Katedra zoologie
PřF UP Olomouc

osmotická rezistence ERYTROCYTU

2008/11

Ivana FELLNEROVÁ, PřF UP Olomouc

Prezentace navazuje na základní znalosti z biochemie (lipidy, proteiny, sacharidy)

Rozšiřuje přednášky: Stavba cytoplazmatické membrány
Membránový transport

A Symboly označující animaci resp. video (dynamická prezentace daného fyziologického procesu). Plnohodnotné animace (video) spolu s podrobným výkladem studenti uvidí na přednáškách popř. praktických cvičeníh. Varianta pro tisk, která je k dispozici na internetu obsahuje jen statické popisy těchto procesů.

www A Symbol označující odkaz na animaci z internetu, kterou Studenti mohou sami kdykoli otevřít

Ivana FELLNEROVÁ, PřF UP Olomouc

Dynamický fluidní model membrány

V „jezeře lipidů pluje“ mnoho různých proteinů

Ivana FELLNEROVÁ, PřF UP Olomouc

Membránový transport z hlediska fyzikálního

1. Přímou přes membránu
 glycerol, Masné kyseliny, kyslík, voda, CO₂, ethanol
 difúze / osmóza

2. Pomocí transportních proteinů
 Ionty, voda, Aminokyseliny, Glukóza, Nukleotidy
 KANÁL usnadněná difúze, PŘENAŠEČ přenašečový transport

3. Prostřednictvím membránových váčků
 neurotransmitery, viry, LDL, HDL, proteiny
 Fagocytóza Endo-/Exocytóza

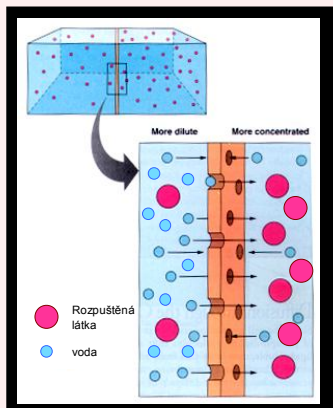
<http://www.blackwellpublishing.com/matthews/neurotrans.html>

Ivana FELLNEROVÁ, PřF UP Olomouc

Difúze vody přes semipermeabilní membrány

Semipermeabilní membrána:

- pasivně propouští molekuly vody
- nepropouští rozpuštěnou látku

Difúze molekul vody přes semipermeabilní membránu se nazývá:

OSMÓZA

Voda proudí přes membránu jednak přímo (omezeně) ale především přes specializované kanály:

AKVAPORINY

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

2003: NOBELOVA CENA za CHEMII

Kanály v buněčných membránách

Roderick MacKinnon jako první ukázal molekulární stavbu buněčného **iontového kanálu**. Na základě struktury jednotlivých kanálů objasnil také princip jejich funkce.

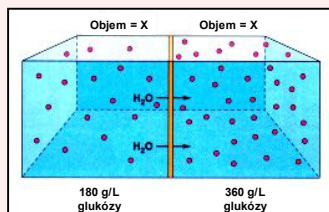
Peter Agre provedl řadu experimentů, které vedly k vysvětlení, jak prochází voda buněčnou membránou. Objevil proteinové kanály pro transport vody – **aquaporiny** („vodní póry“). Další výzkum pak přinesl objasnění struktury těchto kanálů.

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

Směr a rychlost pohybu molekul vody

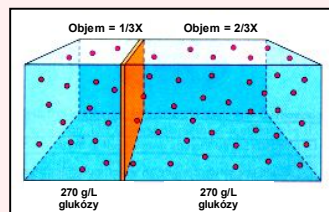
Směr a rychlost osmózy mezi dvěma roztoky závisí na koncentraci látky rozpuštěné v těchto roztocích (% , g/L, M). Přitom platí:

- Voda proudí z roztoku **hypotonického** (nižší koncentrace rozpuštěné látky), do roztoku **hypertonického** (vyšší koncentrace rozpuštěné látky).
- Čím větší je rozdíl koncentrací, tím rychleji osmóza probíhá.

Nižší koncentrace   Vyšší koncentrace

OSMÓZA

Stejná koncentrace

Osmóza NEPROBÍHÁ

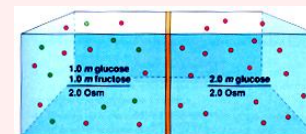
Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

OSMOLARITA

Pokud srovnáváme koncentraci dvou roztoků s rozdílnými rozpuštěnými látkami, je v souvislosti s osmotickými ději správné používat termín

OSMOLARITA

= počet osmoticky aktivních částic (molekul, resp. iontů) v 1 litru roztoku

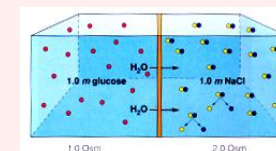

Nedisociující látky

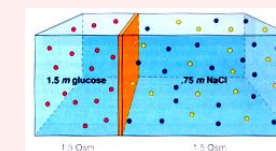
1 OsM = 1 M

1 mol = 6.02×10^{23} molekul (Avogadrova konstanta)

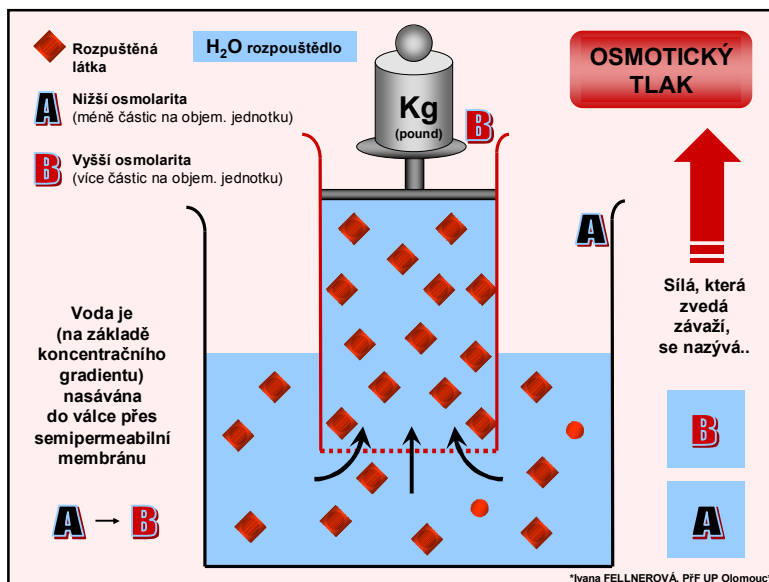
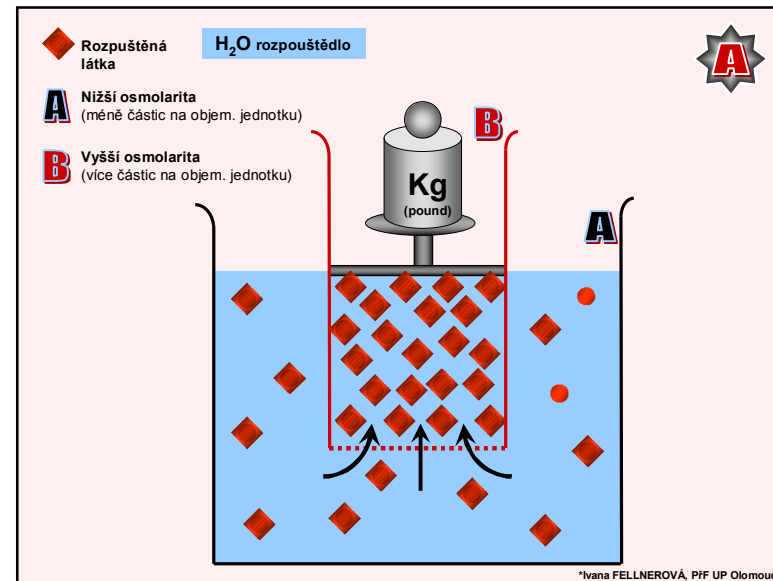
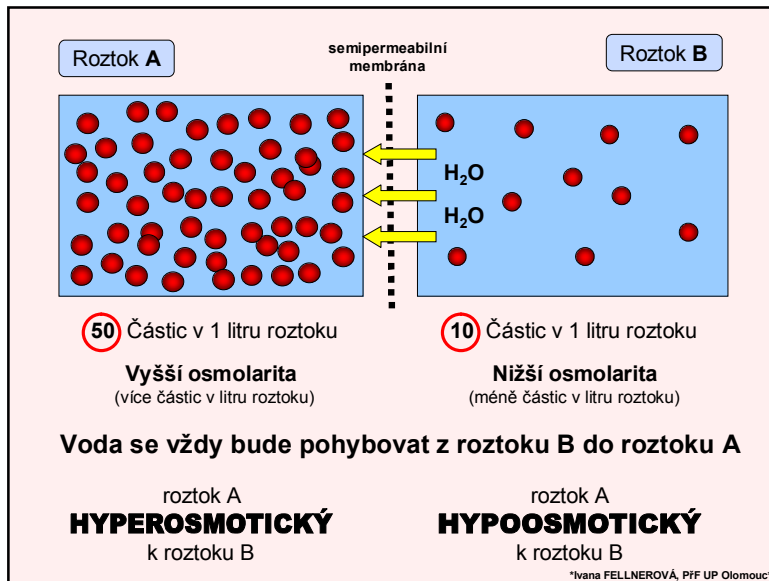
Disociující látky

$$1 \text{ OsM} = \frac{1 \text{ M} \times \text{počet iontů}}{\text{počet molekul}}$$

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

OSMOTICKÝ TLAK

„žiznivost roztoku“

- Přímě úměrný osmolaritě roztoku
- Vyjadřuje **sací sílu roztoku** s jakou roztok přijímá vodu osmózou
- Odpovídá tlaku, který je potřebný k zabránění osmózy
- Vyjadřuje „žízeň“ roztoku

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

FYZIOLOGICKÉ PROSTŘEDÍ BUNĚK

Pro správnou funkci buněk je třeba, aby okolní prostředí mělo stejnou koncentraci osmoticky aktivních látek jako vnitřní prostředí buňky

Takový roztok nazýváme

IZOTONICKÝ
resp.

FYZIOLOGICKÝ

Vnější prostředí
0,9 % NaCl

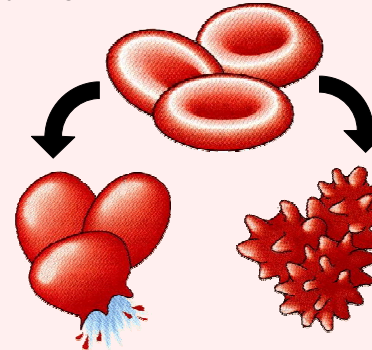

Buňka v **izotonickém (fyziologickém)** roztoku nezmění svůj objem (**nedochází** k jednosměrnému proudění vody)

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

Osmotická hemolýza erytrocytů

Červené krvinky jsou přes značnou **pružnost** a **deformovatelnost** citlivé vůči různým vlivům. Jejich membrána může být porušena některými fyzikálními a chemickými činiteli. Po **narušení membrány** vytéká obsah erythrocytu ven z buňky. Tento jev nazýváme **HEMOLÝZA**.

Buňka v **hypotonickém**, zředěnějším roztoku nasává vodu, zvětšuje svůj objem až **praskne**

Buňka v **hypertonickém**, koncentrovanějším roztoku **ztrácí vodu** a zmenšuje svůj objem

V hypotonickém i hypertonicém roztoku dochází k poškození buněk, k tzv. **osmotické hemolýze**

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

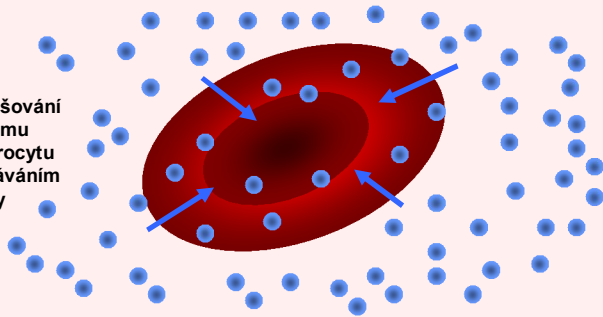
Osmotická hemolýza erytrocytů

Erythrocyt v hypotonickém roztoku nasává vodu z okolí. Zvětšující objem napíná membránu, až dojde k jejímu narušení a prasknutí. Stav nazýváme:

Osmotická hemolýza

Zvětšování objemu erythrocytu nasáváním vody

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

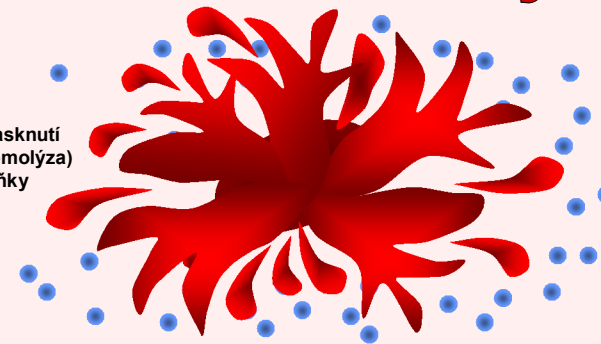
Osmotická hemolýza erytrocytů

Erythrocyt v hypotonickém roztoku nasává vodu z okolí. Zvětšující objem napíná membránu, až dojde k jejímu narušení a prasknutí. Stav nazýváme:

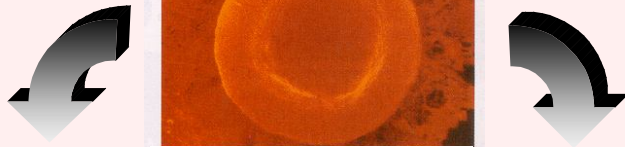
Osmotická hemolýza

Prasknutí (hemolýza) buňky

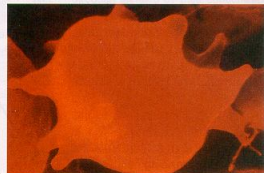

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

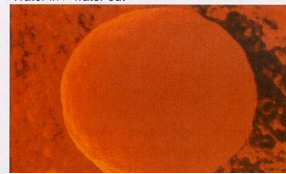
Osmotická hemolýza erytrocytů: mikroskopicky

Izotonický roztok (pohyb vody je vyvážený)

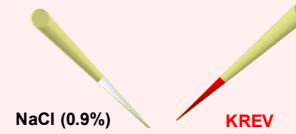
Hypertonický roztok (voda difunduje z buňky ven)

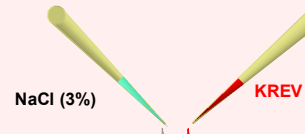
Hypotonický roztok (voda difunduje do buňky)

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

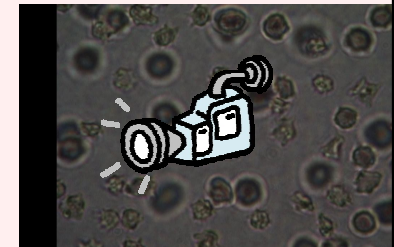
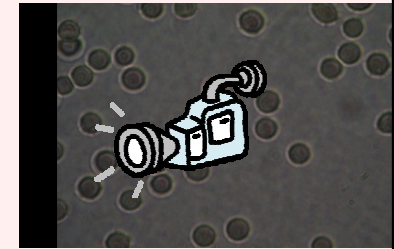
Osmotická hemolýza erytrocytů: video

izotonický roztok

hypertonický roztok

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

CHEMICKÁ hemolýza

Membrána erytrocytů je narušena chemicky – látkami, které rozrušují lipidovou dvojvrstvu (např. silné kyseliny, zásady, nepolární rozpouštědla)

Účinkem bakteriálních, hadích (kobra), protozoálních, hmyzích nebo rostlinných toxinů

TOXICKÁ hemolýza

Vazbou membrány s protilátkou dochází k lýze krvinek (autoimunitní):

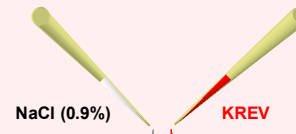
IMUNOLOGICKÁ hemolýza

Také po některých infekcích a lécích vzniká hemolytická anemie

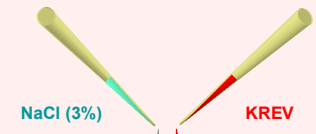
Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

Úkol č. 1 Erytrocyty v hypertonickém roztoku

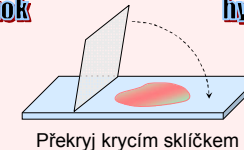
Na podložním sklíčku smíchejte kapku krve s kapkou roztoku NaCl:

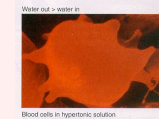
izotonický roztok

hypertonický roztok

Překryj krycím sklíčkem

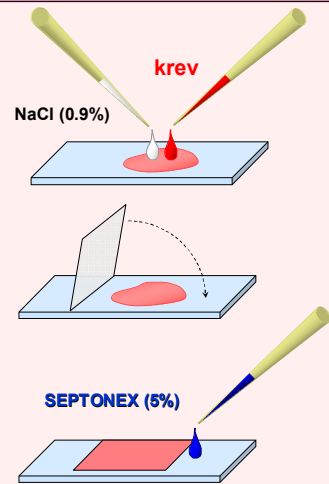

Pozoruj změny ve tvaru erytrocytů

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

Úkol č. 2 Účinek detergentu na membránu erytrocytů

Na podložním sklíčku smíchej kapku krve s kapkou izotonického roztoku (0.9 % NaCl)

Překryj krycím sklíčkem:

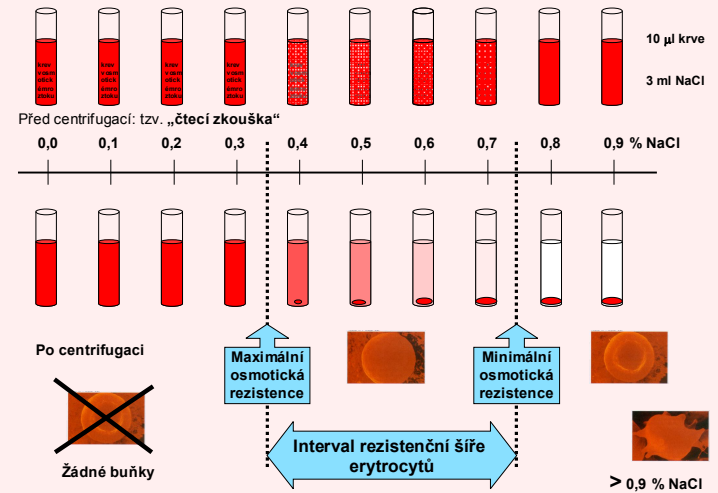
Pozoruj erytrocyty v izotonické roztoku

K okraji krycího sklíčka přidej kapku 5 % septonexu (detergent)

Pozoruj postupující hemolýzu erytrocytů

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc

Úkol č. 3 Stanovení intervalu rezistenční šíře erytrocytů

Ivana FELLNEROVÁ, PfF UP Olomouc